

DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO APRAŠAS

Dalyko pavadinimas	Mokslo, kryptis	Fakultetas	Katedra
Vokietijos–Sovietų Sąjungos karas ir Lietuva	Istorija ir archeologija H 005	Istorijos	Istorijos teorijos ir kultūros istorijos katedra, Naujosios istorijos katedra
Studijų būdas	Kreditų skaičius	Studijų būdas	
seminarai	1	konsultacijos	2
individualus	3	tiriamasis rašto darbas	1,5

Viso: 7,5 kreditai

Dalyko anotacija
Dviejų totalitarinių valstybių ir režimų <i>bendrininkavimas</i> sunaikino Lenkijos valstybę, stiprėjant jų tarpusavio <i>konkurencijai</i> SSRS okupacijos aukomis tapo Baltijos šalys, o jų <i>žūtbūtinis</i> naikinamasis karas, prasidėjęs Vokietijos agresija 1941-06-22, negrįžtamai pakeitė Vidurio ir Rytų Europą: pradedant politiniu žemėlapiu, baigiant milijonais masinių žudynių aukų. Remiantis pirminiais dokumentiniais šaltiniais, nenutrūkstamai papildančiomis liudijimų publikacijomis bei per paskutinį dešimtmetį gausiai pasirodančiais moksliniais tyrimais (plg. Tarptautinės komisijos nacių ir sovietų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti tyrimus), čia mėginama per masyvaus ir totalinio karo lokalų pjūvį užčiuopti, išskleisti ir gilintis į pagrindines šio laikotarpio Lietuvos (ir regiono) istorijos problemas: totalitarinių režimų okupacinę politiką (sovietizacijos ir nacifikacijos specifika); (politinės, socialinės ir rasinės) naikinamosios politikos įgyvendinimą, kolaboruojant vietos gyventojams ir struktūroms; pasipriešinimo totalitarinei politikai formas ir dinamiką, žmogiškąsias patirtis ir apsisprendimus okupacijų kaitos, karo kasdienybės ir žmogiškumo naikinimų akivaizdoje. Bendras planas: 1940 m. Lietuvos okupacija ir aneksija. Kolaboravimas ir represijos. Sovietizacijos pradžia, etapai, antisovietinio pasipriešinimo pradžia. Lietuvos šauliai, ateitininkai, karininkija etc.. LAF'as ir LLKS. SSRS kariniai planai 1941 m. vasarą; lietuviškoji „penktoji kolona“ nacių kariniuose ir okupaciniuose projektuose 1941 m. Vokietijos agresija prieš SSRS ir karo veiksmai Lietuvos teritorijoje. Raudonosios armijos katastrofa, Vėrmachto karo nusikaltimai, Raudonosios armijos nusikaltimai.. Birželio sukilimas. partinio aktyvo organizavimasis ir pasipriešinimas. Sovietinių aktyvistų represavimas, individualaus ir grupinio smurto plitimas, keršto akcijos. Lietuvos laikinoji vyriausybė. Bandymai atkurti Lietuvos nepriklausomybę. Nacių antižydiškos politikos transformacijos ir įgyvendinimas Lietuvoje, Einsatzgruppe A veikla. Nacių okupacinio režimo įtvirtinimas, karinė bei civilinė okupacinė administracija. Holokausto Lietuvoje eiga ir formos: inscenizuoti pogromai, vyrų ir jaunuolių šaudymai, provincijos žydų masinis žudymas, miestų getai, akcijos ir selekcijos, „galutinis sprendimas“. Lietuviškos karinės formuotės, jų raida, vertinimas. Lietuviškoji savivalda ir kolaboracinės struktūros. „Lietuvių partizanų“ ir „žydšaudžių“ santykio problema. Antinacinis pasipriešinimas. Lietuviškos organizacijos ir pogrindžio spauda. Žydų pasipriešinimo formos ir kryptys. Lenkų pasipriešinimo judėjimas ir santykiai su centru. Sovietinis ir prosovietinis pasipriešinimo judėjimas, dinamika. Švietimas – pasipriešinimo forma? Priešinimasis karo ir darbo mobilizacijoms. Nacių keršto akcijos. Lietuvos reokupacija. Karo veiksmai Lietuvos teritorijoje 1944 m. antroje pusėje – 1945 m. pradžioje. Pirmosios NKVD represijos. Mobilizacijos į Raudonąją armiją sabotavimas. Antisovietinio ginkluoto pasipriešinimo pradžia. Politinių represijų tąsa. Antisovietinio pasipriešinimo tęstinumas ir lūžiai. „Laisvės kovotojų“ ir „fašistų talkininkų“ santykio problema.

Pagrindinė literatūra:

1. Arūnas Bubnys, *Vokiečių okupuota Lietuva, 1941–1944 m.*, Vilnius: LGGRTC, 1998
2. Lietuva Antrajame pasauliniame kare, sudarė Arvydas Anušauskas, Česlovas Laurinavičius. Vilnius: LII, 2007.
3. Bauer, Yehuda, *The Death of the Shtetl*, Yale University Press, 2009
4. Snyder Timothy, *Bloodlands: Europe Between Hitler and Stalin*, New York, 2010 (liet. Kruvinos žemės, 2011)
5. Dieckmann Christoph, *Deutsche Besatzungspolitik in Litauen, 1941–1944*, t. 1–2, Göttingen: Wallstein, 2011
6. Кантор, Юлия, Прибалтика: война без правил (1939–1945), Санкт-Петербург: "Звезда", 2011.
7. Mackiewicz, Józef, *Nie trzeba głośno mówić*, London: Kontra, 2011 (liet. Nereikia garsiai kalbėti, 2015)
8. Snyder, Timothy, *Black Earth: Holocaust as History and Warning*, N. Y: Tim Doogan Books, 2015 (liet. Juodžemis: Holokaustas kaip istorija ir perspėjimas, 2019)
9. Bubnys Arūnas, *Lietuvių policijos batalionai 1941–1945 m.*, Vilnius: LGGRTC, 2017
10. Idem, *Holokaustas Lietuvos provincijoje 1941 metais*, Vilnius: Margi raštai, 2021

Konsultuojantis dėstytojas	moks.l.	ped.v.	Svarbiausieji darbai mokslo kryptyje (šakoje) paskelbti per pastaruosius 5 metus
Nerijus Šepetys	dr.	prof.	Nerijus Šepetys, Būti žydu Lietuvoje: Šoa atminimo stiprinimas, pilietinio sąmoningumo ugdymas, o gal... naudingų idiotų šou?, in: <i>Naujasis Židinys-Aidai</i>, 2015, Nr. 3, p. 5–11. Nerijus Šepetys, Jūsiškiai – mums ne mūsiškiai, in: <i>Naujasis Židinys-Aidai</i>, 2016, nr. 2, p. 10–16. Nerijus Šepetys, Auroros" šešėlyje: šimtas Rusijos revoliucijos metų, <i>Naujasis Židinys-Aidai</i>, 2017, Nr. 6, p. 24–31 Nerijus Šepetys, Krieg und Vernichtung: „...da Menschen das wertvollste seien“ (Stalin), in: <i>Fortsetzung folgt: Im Zuge der Moderne. Ein Jahrhundert Litauen (1918–2018): Essaysammlung</i>, Hrsg. Giedrė Jankevičiūtė, Nerijus Šepetys, Vilnius: Lithuanian Culture Institute, 2017, S.172–189. (liet. 2019) Nerijus Šepetys, Naikinamoji ideologija“? Keletas pastabų apie nacionalsocializmo nusikaltimų aiškinimus“, in: <i>Athena</i>, 2020, t. 15, sud. Nijolė Keršytė, Kęstutis Šapoka, 2020, p. 149–168.

Algirdas Jakubčionis	dr.	doc.	Algirdas Jakubčionis, Anti-Soviet resistance and the fight for human rights, Lithuania in 1940-1991: The History of occupied Lithuania, ed. Arvydas Anušauskas, Vilnius: LGGRTC, 2015, p. 451–463. Černiauskas, Norbertas; Jakubčionis, Algirdas ir kt., <i>Kariai. Betonas. Mitas : Antrojo pasaulinio karo Sovietų Sąjungos karių palaidojimo vietos Lietuvoje</i>, Vilnius: VU, 2015. Algirdas Jakubčionis, Aggression by the Soviet Union and the occupation of Lithuania in 1940-1990. Resistance to the Soviet occupation, in: <i>Lithuanian Constitutionalism: the past and the present</i>, ed. Sinkevičius, Vytautas; Žalimas, Dainius, Vilnius: LRKT, 2017, p. 105–141. Algirdas Jakubčionis, Sąjūdis movement. The striving to restore independence, in: <i>Lithuanian Constitutionalism: the past and the present</i>, 2017, p. 105–141. Kūris, Pranas; Ažubalytė, Rima; ... Jakubčionis, Algirdas ir kt., <i>Lietuvos teisė, 1918 - 2018 m.: šimtmečio patirtis ir perspektyvos</i>, Vilnius: MRU, 2018. Nebuvusio parlamento istorija, in: <i>Parlamentarizmas Lietuvoje</i>. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas, 2020. p. 85–97.
Patvirtinta Istorijos ir archeologijos mokslo krypties Doktorantūros komiteto posėdyje			
2024 m. spalio mėn. 24 d , protokolo Nr. 15600-KT-510			
Doktorantūros komiteto pirmininkė prof. habil.dr. Tamara Bairašauskaitė			